

Međunarodni znanstveni skup *Glagoljična i ćirilćna baština šibenskog kraja, Šibenik, 22. veljaće 2023.*

U Multimedijalnoj dvorani Interpretacijskog centra katedrale sv. Jakova „Civitas sacra” u Šibeniku održan je 22. veljaće 2023. godine Međunarodni znanstveni skup *Glagoljična i ćirilćna baština šibenskoga kraja*. Skup je organizirao Državni arhiv u Šibeniku kako bi simbolićno obilježio Dan hrvatske glagoljice i glagoljaštva koji je Hrvatski sabor proglasio 2019. godine.¹ Okupljenima se u Interpretacijskom centru „Civitas sacra” uime organizatora obratila ravnateljica Državnog arhiva u Šibeniku Nataša Mućalo, uime Šibensko-kninske županije župan Marko Jelić, dok je pozdravnim govorom skup uime grada domaćina otvorio gradonaćelnik grada Šibenika Źeljko Burić.

Teme skupa usko povezane s glagoljićnom i ćirilćnom ostavštinom šibenskoga kraja okupile su ukupno dvadeset i jednog izlagaća. Ta baština, stoljećima stvarana na razdjelnici prostiranja glagoljićne, ćirilćne i latinićne pismenosti već je dugo vremena u fokusu istraživaa, no ona i dalje nudi nova saznanja. Upravo je ta spoznaja motivirala inicijatore skupa da zadanim odrednicama usmjere istraživaa, tj. izlagaće prema temama koje zahtijevaju nova promišljanja, reinterpretacije i vrednovanja.

Akademik Mateo Źagar zadane je smjernice predstavio u zanimljivu plenarnom izlaganju pod naslovom *Najstariji glagoljićko-ćirilćni natpisi u kontekstu najstarije hrvatske pismenosti, s obzirom na Kninski natpis i Plastovski ulomak*. Spomenuti zapisi ponajbolji su primjer prepletanja glagoljice i ćirilice na prostoru na kojem je rijeka Krka bila srednjevjekovna međa između dominantno glagoljićnog i dominantno ćirilćnog prostora.

Nakon uvoda uslijedila su izlaganja podijeljena u ćetiri sekcije. Prvu sekciju otvorili su Ante Jurćević i Tomislav Fabijanić s naslovom *Arheološko-povijesni kontekst kninskog Kapitula*. U svojem izlaganju osvrnuli su se na recentna arheološka istraživanja kninskog Kapitula, s kojim se povezuju zaćetci starohrvatske arheologije s kraja 19. st. kada su uz ostatke romanićke kninske katedrale i benediktinske opatije pronađene i kamene ploće s imenima hrvatskih vladara Svetoslava i Stjepana Držislava. Revizijska arheološka istraživanja započeta 2011. godine, na kojima su sudjelovali i sami izlagaći, rezultirala su pronalaskom ostataka romanićke trobrodne bazilike, bedema, nalaza iz antike, srednjeg i novog vijeka, ćime su zao-kružene dosadašnje spoznaje o tom iznimno važnom lokalitetu smještenom ispod kninske tvrđave uz rijeke Kosovćicu i Krku.

1 Za obilježavanje Dana hrvatske glagoljice i glagoljaštva Hrvatski je sabor odabrao datum 22. veljaće, kada je u Kosinju 1483. godine tiskana prva glagoljićna i ujedno prva hrvatska knjiga *Misal po zakonu rimskog dvora*.

Andrea Radošević održala je izlaganje o homilijama najpoznatijeg autora rane anglosaksonske Engleske Bede Časoga, koje je sredinom 19. st. filolog Ivan Berčić prepoznao u dvama glagoljičnim fragmentima s otoka Prvića, nekadašnjem središtu šibenske glagoljaške kulture. Ti fragmenti nastali sredinom 13. ili početkom 14. st. danas pod oznakama I/7 i I/8 čine dio Berčićeve zbirke koja se čuva u Ruskoj nacionalnoj knjižnici u Sankt-Peterburgu.

Tanja Kušćević i Marinka Šimić održale su izlaganje pod naslovom *Jezik Muke po Ivanu u Pariškom (Borislavićevu) zborniku Slave 73* predstavivši tako najstariji očuvani zbornik iz 1375. godine, koji je ujedno jedini hrvatskoglagoljični kodeks povezan sa Šibenikom te jedini dosad poznati rukopis pisan za redovnice, tj. „pri-zidnice”. Mada je naglasak izlaganja stavljen na jezik Muke po Ivanu, koji je obrađen na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini nazočni su imali priliku saznati pojedinosti o cjelovitom rukopisu pisanom rukom triju pisara, od kojih je ime glavnog Grgura Borislavića postalo sinonimom za cijeli kodeks.

O tekstološkom istraživanju sačuvanih varijanti *Varuhova otkrivenja*, starozavjetnog apokrifa iz 1. ili 2. st. govorila je Lejla Nakaš razloživši tekstnu osnovu četrnaest primjeraka slavenskog Varuha. Poseban naglasak stavila je na odnos tog apokrifnog zapisa s drugim sličnim apokrifima uspoređujući i jedan primjerak teksta s početka 16. st. iz Šibenskog zbornika koji se čuva u HAZU.

Drugu sekciju otvorio je Neven Isailović prezentiravši ćiriličnu korespondenciju između osmanskih namjesnika Hercegovine i mletačkih upravitelja Šibenika krajem 15. stoljeća. Riječ je o pet ćiriličnih pisama s talijanskim prijevodima koja je hercegovački sandžakbeg Musta-beg zajedno sa svojim mostarskim vojvodama upućivao šibenskomu knezu Zuannu Canalu, koji je bezuspješno pokušavao ishoditi oslobađanje otetih Hrvata iz turskog zarobljeništva.

Paleografski presjek ćiriličnih akata Šibenskog zbornika naslov je izlaganja Kristiana Paskojevića, u kojem je uputio na ćiriličnu komponentu dvaju dokumenata iz 15. i 16. st., točnije prijedloga bosanskog sandžak-bega Husrev-bega Porti da potvrdi sporazum skradinskog kadije i šibenskog kapetana o razgraničenju iz 1531. te prijepis akta koji zbori o sporazumu oko međa između Ivana Cetinjskog i kliškog kneza te šibenske općinske uprave iz 1434. godine.

Ivica Vigato predstavio je jezične, grafetičke i stilske posebnosti dvaju hrvatskoćiriličnih tekstova iz fonda Mletački dragoman Državnog arhiva u Zadru, koji sadržava razne dokumente o pograničnim sukobima, trgovini, pregovorima, mirovnim ugovorima te prepisku između Mletačke Republike i njezinih pokrajina sa susjednim zemljama. Odabrani tekstovi potječu iz druge polovice 17. st. Prvi tekst odnosi se na pogranične izgrede na mletačko-osmanlijskoj granici u koji su uključeni stanovnici Murtera, dok drugi izvještava o skradinskoj skeli.

Vuk-Tadija Barbarić i Marijana Horvat otvorili su treću sekciju skupa izlaganjem pod naslovom *Banovčev Blagoslov od polja i misalsko-lekcionarska tradicija zaklinjanja* u kojem su nazočnima približili knjigu fra Josipa Banovca tiskanu u Ankoni 1767. godine. Knjiga predstavlja opsežnu zbirku blagoslovnih i zaklinjalskih tekstova kojima slijedi skora digitalizacija kako bi se temeljito mogla proučiti njihova grafija.

O jeziku hrvatskoglagoljskog fragmenta br. II/21 iz Berčićeve zbirke govorila je Ivana Eterović, čiju su pažnju privukla tri dvojna lista jednog misala iz 15. st. nađena 1848. godine u zadarskom samostanu sv. Mihovila. Izlaganjem su prikazane osnovne jezične značajke odabranog fragmenta uz poseban osvrt na odnos hrvatskih crkvenoslavenskih i čakavskih elemenata.

Grozdana Franov-Živković predstavila je poslovne, kulturne i privatne veze glagoljaša šibenskog i zadarskog područja do sredine 19. st. Naglasak je stavljen na njihovo školovanje i pisani trag koji su ostavili u glagoljičnim zbornicima tekstova i ostalim rukopisima sačuvanima po arhivima i knjižnicama u zemlji i inozemstvu. Taj pisani trag otkriva nam svestranu ulogu svećenika glagoljaša koji su bili posrednici prilikom sklapanja brakova, u sporovima oko ribarenja, u uspostavi gospodarskih veza među stanovništvom i dr.

Treću sekciju zatvorio je Tomislav Galović izlaganjem *O rukopisu fra Bernardina Polonija „Glagoljica u Biskupiji Šibenskoj negda i danas“ (Šibenik, 1949./1950.)*. Taj rukopis danas se čuva u Arhivu Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca u Zagrebu, a njegov je autor velik dio redovničkog života proveo upravo u šibenskom samostanu sv. Frane. Izradi rukopisa fra Bernadin je pristupio po nagovoru prof. Nikole Žica, šefa kancelarije krčke Staroslavenske Akademije. Na sačuvanih tridesetak stranica jedne bilježnice i u dodatnom radnom materijalu primarno je tematizirana glagoljica, a uz nju i hrvatska cirilica (bosančica) kojima se stoljećima koristilo na prostoru Šibenske biskupije.

Završni blok izlaganja otvorio je Kristijan Juran s naslovom *Arhivske vijesti o šibenskom glagoljaštvu u kasnom srednjem vijeku* prezentirajući već poznate i dosad nepoznate podatke o šibenskom kasnosrednjovjekovnom glagoljaštvu koji nam dolaze uglavnom iz 15. st.

Odgojno-spoznajna uloga metafore svjetla u Babićevu djelu Cvit razlika mirisa duhovnog naziv je izlaganja Alena Tomića, u kojem predstavlja najučestaliji metaforički koncept u filozofskoj, religijskoj i znanstvenoj tradiciji zapadno-kršćanskog kulturnog naslijeđa – metaforu svjetla. Ta je metafora inspirirala brojne filozofe, znanstvenike, književnike i religijske pedagoge, pa tako i fra Tomu Babića u rasvjetljavanju temeljne egzistencijalne preokupacije čovjekova odnosa prema istini.

Josip Miletić prezentirao je pisanu glagoljičnu baštinu Šibensko-kninske županije kao potencijalni sadržaj projektne nastave koja se inače vodi načelima uče-

ničkog stvaralaštva, što u ovom slučaju podrazumijeva otkrivanje jezičnih pojava i zakonitosti. U tom smislu projektni zadatci usmjereni su prema analizi prikladnih glagoljičnih i ćiriličnih natpisa s područja Šibensko-kninske županije.

Izlaganje pod naslovom *O nekim promjenskim značajkama „Šibenske molitve” s obzirom na današnje govore srednje i sjeverne Dalmacije* održao je Luka Velić, koji je pružio analizu padežnih oblika (napose DLI mn.) tog poznatog Marijina hvalospjeva iz 14. st., oslanjajući se kako na izvornik tako i na čitanje i jezične analize filologinje Dragice Malić.

Četvrtu sekciju zatvorila je Gordana Čupković predstavivši paleografske i grafijske osobitosti 20 ćiriličkih isprava iz fondova Šibenske biskupije koje su nastale u razdoblju od 16. do 18. st. Najveći dio njih okupljen je u korpusu glagoljičnih i ćiriličnih isprava koji je formirao popisivač i obrađivač glagoljske baštine Nedo Grbin, a odlikuju se četverolinijskom minuskulom te odmacima prema kurzivu i individualiziranosti, kao i normiranošću slovnih oblika tipičnih za razvoj zapadne ćirilice.

Kristijan Juran i Gabrijela Čepo zaključili su skup predstavljanjem šestog sveska Biblioteke *Demographica et glagolitica Sibenicensia* pod naslovom *Stanovništvo otoka Krapnja prema matičnim knjigama i drugim povijesnim vrelima od 1630. do 1714. godine*. Time je simbolično obilježeno desetljeće uspješna izdavaštva Državnog arhiva u Šibeniku koje je začeto 2013. godine prvim sveskom posvećenom Anti Šupuku i njegovu rukopisu o starim primoštenskim maticama.

Draženka Požar-Perković